

Kondycja III sektora w woj. pomorskim

Raport z badań

Urszula Krojec
Jerzy Boczoń

**Fundacja
Regionalne Centrum Informacji
i Wspomagania Organizacji Pozarządowych
80-236 Gdańsk
Al.Grunwaldzka 5, tel(58) 344 40 39, 520 40 18
E-mail: rci@rci.org.pl
www.rci.org.pl**

Podstawowe fakty o organizacjach pozarządowych w województwie pomorskim. Raport z badania.

SPIS TREŚCI

Wprowadzenie.....	2
Forma Prawna.....	8
Pola działań.....	9
Formy działań prowadzone przez ostatnie 2 lata.....	11
Obszary działań.....	12
Ludzie w organizacjach.....	12
Zmiany liczebności personelu i podopiecznych organizacji.....	13
Finanse organizacji.....	14
Działalność gospodarcza.....	20
Fundusze Europejskie.....	21
Ustawa o działalności pożytku publicznego.....	23
Kontakty z innymi instytucjami.....	26
Problemy organizacji.....	31
Ocena obecnej sytuacji organizacji.....	34
Nowe technologie i szkolenia.....	35
Samopoczucie organizacji.....	36

Wprowadzenie

Raport został przygotowany na podstawie badania kondycji sektora organizacji pozarządowych w województwie pomorskim przeprowadzonego przez Regionalne Centrum Informacji i Wspomagania Organizacji Pozarządowych w Gdańsku. Łącznie przebadanych zostało 137 stowarzyszeń i fundacji. W badaniu posłużono się kwestionariuszem opracowanym przez stowarzyszenie Klon/Jawor. Ankiety były przeprowadzane metodą wywiadu bezpośredniego od października 2004 do grudnia 2004.

Próba organizacji do badania została wylosowana ze zbioru utworzonego na podstawie rejestru REGON, Głównego Urzędu Statystycznego i składała się z 8 warstw (podgrup), które odzwierciedlały proporcjonalnie liczby określonych typów organizacji: typy lokalizacji (w zależności od wielkości miejscowości), podział na organizacje sportowe i niesportowe, oraz proporcje dwóch podstawowych grup organizacji (fundacje i stowarzyszenia). Dzięki takiemu doborowi próba miała charakter reprezentatywny.

Pierwszy etap badania został przeprowadzony dzięki wysiłkom wolontariuszy i Fundacji RCI. Prace związane z opracowaniem danych zrealizowane zostały dzięki finansowemu wsparciu Samorządu Województwa Pomorskiego.

Zgodnie z definicją zawartą w Art.3p.2 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie z dn.24 kwietnia 2003 r., **organizacjami pozarządowymi, są niebędące jednostkami sektora finansów publicznych, w rozumieniu przepisów o finansach publicznych, i nie działające w celu osiągnięcia zysku, osoby prawne lub jednostki nieposiadające osobowości prawnej utworzone na podstawie przepisów ustaw, w tym fundacje i stowarzyszenia.**

Dla celów tego opracowania możemy przyjąć (napisaną popularnym językiem) dość otwartą definicję, organizacji pozarządowych. **Są to grupy aktywnych, zorganizowanych mieszkańców, działających na rzecz przeprowadzenia zmiany społecznej w swojej społeczności lokalnej, regionie i/lub kraju.**

Sektor pozarządowy województwie pomorskim .

Województwo pomorskie od wielu lat jest jednym z wiodących w zakresie aktywności obywatelskiej w niezależnych strukturach organizacji pozarządowych. Świadczą o tym zarówno dane statystyczne, jak i oryginalność oraz waga powstających tu inicjatyw i rozwiązań systemowych. Wymieńmy niektóre z nich:

NIEZWYKŁE INICJATYWY

- To tu 20 lat temu w 1980 roku powstała, pierwsza w tej części Europy, niezależna organizacja NSZZ „SOLIDARNOŚĆ”, dając początek innym autentycznym inicjatywom obywatelskim.
- W kwietniu 1990 roku w Sądzie Wojewódzkim w Gdańsku został złożony wniosek o rejestrację Stowarzyszenia Amnesty International Polska. W czerwcu 1990 odbył się I walny zjazd członków Stowarzyszenia. Był to pierwszy przypadek powołania Amnesty International w Europie Środkowej i Wschodniej .
- Środowisko gdańskich liberałów i osób zaprzyjaźnionych powołało Stowarzyszenie Kongres Liberalno - Demokratyczny, który zapoczątkował oficjalną działalność społeczną i polityczną środowiska liberałów.

Infrastruktura wspierająca dla III sektora

- W styczniu 1993 roku powstała w Gdańsku Fundacja Regionalne Centrum Informacji i Wspomagania Organizacji Pozarządowych. Była to ówczesnie jedna z dwóch organizacji wspierających w Polsce, a pierwsza o charakterze regionalnym (RC objęło swoim zasięgiem 9 województw pasa pomorskiego).
- Dwa lata później powstało - Słupskie Centrum Wspierania Organizacji Pozarządowych (na obszar woj. słupskiego). Obecnie pomorskie jest jedynym województwem, w którym działają dwa Regionalne Centra Wsparcia dla organizacji pozarządowych prowadzone przez niezależne organizacje pozarządowe (obie są członkami Sieci SPLOT) oraz Centrum Organizacji Pozarządowych uruchomione przez samorząd Gdyni i działające w jego strukturach.
- Od 2001 roku funkcjonuje w pomorskim Sieć PIP PAW – (Punkty Informacyjno Poradnicze Powiatowy Animator Współpracy). W 15 powiatach funkcjonują wyszkoleni Animatorzy, którzy stanowią wsparcie dla lokalnych organizacji pozarządowych. Połowa z nich funkcjonuje w strukturach starostw powiatowych, a połowa jest niezależnymi organizacjami.
- Część samorządów powołała w swoich strukturach specjalne stanowisko ds. współpracy z organizacjami pozarządowymi (w różnym wymiarze, w zależności od wielkości środowiska lokalnego).
- Na początku 2005 roku uruchomił swoje działania Regionalny Ośrodek Szkoleniowy Europejskiego Funduszu Społecznego – ROSzEFS, którego zadaniem jest szkolenie i udzielanie wsparcia doradczego zarówno organizacjom pozarządowym, jak i instytucjom

kierowanym przez samorządy lokalne. Instytucjami nadzorującymi realizację tej funkcji jest Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości – PARP. Konkurs na prowadzenie takiego Ośrodka wygrała w woj. Pomorskim tylko jedna organizacja, Fundacja RC.

- Organizacje pozarządowe w pomorskim mają do dyspozycji dwa portale internetowe. Mogą z nich korzystać nieodpłatnie, czerpiąc zamieszczane tam informacje i materiały. Mogą w nim również zamieszczać informacje o działaniach i inicjatywach swoich organizacji. Pełna obsługa obu portali jest zagwarantowana przez organizacje zajmujące się wspieraniem sektora.
- Gdański Dom Organizacji Pozarządowych - Ponieważ większość organizacji pozarządowych nie posiada wystarczającej bazy do organizowania szkoleń czy większych spotkań, konferencji itp. Uruchomiona została inicjatywa powołania Gdańskiego Domu Organizacji Pozarządowych, służącego wspólnemu wykorzystaniu bazy lokalowej na w/w działania. Prezydent Gdańska przekazał w użytkowanie zabytkowy budynek w centrum miasta i po dokonaniu pełnego dostosowania do nowej funkcji GD OP, będzie służył organizacjom z pomorskiego. W roku 2004, mimo prowadzonych stale prac remontowych, odbyło się tam ponad 80 różnego rodzaju spotkań, w których udział wzięło kilkaset organizacji.

INTEGRACJA SEKTORA POZARZĄDOWEGO

Najważniejsze imprezy integracyjne

- W maju 1994 w Gdańsku zorganizowane zostało I Regionalne Forum Inicjatyw Pozarządowych (pierwsze w Polsce i w Europie Środkowo-Wschodniej), w którym uczestniczyła ponad 500 organizacji z regionu. Zapoczątkowało to nowy model spotkań organizacji pozarządowych w tej części Europy. Od tego czasu odbyło się kilkadziesiąt podobnych spotkań organizacji w różnych środowiskach lokalnych.
- We wrześniu 1998 odbyło się I Bałtyckie Forum Inicjatyw Pozarządowych z udziałem ok. 300 uczestników, w tym 70 gości zagranicznych.
- We wrześniu 2000 odbył się Kongres Organizacji Pozarządowych z Europejskich Miast i Regionów Bliźniaczych, BALTICA 2000, w którym wzięło udział ok. 600 osób, w tym 150 z zagranicy, reprezentujących 36 miast europejskich.
- W zeszłym roku (2004) odbył się kolejny Kongres Organizacji Pozarządowych, z tym że miał on charakter wojewódzki
- W maju 2005 Fundacja RC wraz z partnerami zagranicznymi i polskimi organizuje V Bałtyckie Forum NGOs, w którym weźmie udział 150 przedstawicieli organizacji

pozarządowych z 10 krajów bałtyckich i Białorusi. Forum jest jednym z najważniejszych wydarzeń polskiego przewodnictwa w Radzie Państw Morza Bałtyckiego.

- 20 maja 2005 odbędzie się również Forum Inicjatyw Pozarządowych o zasięgu wojewódzkim, na którym omawiane będą najważniejsze dla województwa i sektora pozarządowego kwestie, m.in. dotychczasowe konsultacje NPRu oraz półtoraroczne doświadczenia obowiązywania ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.

Ruch federacyjny, budowanie reprezentacji sektora obywatelskiego

Ruch federacyjny nie jest w woj. pomorskim szczególnie silny, ale struktury „parasolowe”, które powstały, spełniały bądź nadal spełniają ważną rolę integrującą środowisko III sektora, zarówno wg. klucza branżowego, jak i terytorialnego. Warto wymienić tu istniejące przez wiele lat, takie organizacje, jak:

- Związek Organizacji Socjalnych SUKURS, skupiający podmioty zajmujące się szeroko rozumianą pomocą społeczną. Poszerza obecnie swoją bazę członkowską.
- Forum Organizacji Pozarządowych, grupuje szereg organizacji prowadzących swoje działania w środowiskach lokalnych głównie z okolic Gdyni, ale jest otwarta na organizacje z całego województwa.
- Pomorskie Forum na Rzecz Wychodzenia z Bezdomności jest jedyną tego typu formacją w Polsce. Jego członkami są instytucje samorządowe, rządowe i pozarządowe, prowadzące działalność wspierającą wychodzenie z bezdomności.
- Ruch Obrony Życia, skupia kilkadziesiąt podmiotów z całego województwa, działające na rzecz rodziny i dzieci.
- Rada d/s Rodziny, która funkcjonowała przez ponad 5 lat pod patronatem Marszałka i Wojewody, integrując działania kilkadziesiąt organizacji z różnych pól działania, zainteresowanych podejmowaniem inicjatyw na rzecz poprawy warunków funkcjonowania rodziny. Rada wydała dwa raporty dotyczące sytuacji rodziny w województwie i w Gdańsku (obecnie Rada zawiesiła swoją działalność).
- Pomorskie Forum Organizacji Osób Niepełnosprawnych, istnieje od roku i kształtuje dopiero swoje struktury i zasady działania.

Od kwietnia 2002 w większości powiatów rozpoczęły działalność Powiatowe Rady Organizacji Pozarządowych. Niektóre działają bardzo aktywnie inne dopiero przymierzają się do pełnienia funkcji reprezentanta swojego środowiska. W dniu 2 lutego przedstawiciele Rad powiatowych powołałi Pomorską Radę Organizacji Pozarządowych, z której wyłonieni zostali

przedstawiciele środowiska do Pomorskiej Rady Działalności Pożytku Publicznego, która, zgodnie z przyjętym przez Sejmik Województwa Pomorskiego Program Współpracy Samorządu Województwa Pomorskiego z Organizacjami Pozarządowymi na rok 2005, jest ciałem wspólnym samorządu województwa i III sektora o charakterze konsultacyjnym.

WSPÓŁPRACA ORGANIZACJI POZARZĄDOWYCH Z SEKTOREM PUBLICZNYM

Nagroda Bursztynowego Mieczyka

- Już 11 lat temu w 1994 roku, z inicjatywy Regionalnego Centrum Wojewoda Gdański Maciej Płażyński ustanowił Nagrodę Bursztynowego Mieczyka (nagroda Wojewody a roku 2000 również Marszałka) dla najlepszych organizacji niezależnych z obszaru województwa. Do tej pory już kilkadziesiąt organizacji otrzymało taką nagrodę za swój wkład w rozwój różnych sfer życia. Od roku 2000 inicjatywa ta obejmuje już obszar całego województwa pomorskiego. W roku 1999 po raz pierwszy włączyły się również organizacje ze sfery biznesu w finansowanie Nagrody. Do tej pory laureatami nagrody głównej zostało ponad 40 organizacji a ponad 100 otrzymało wyróżnienia.

Model współpracy

- Od 1995 roku w kilku gminach byłego województwa gdańskiego, wprowadzono w życie tzw. „Model Gdański” lub „Model Gdyński” - ustanowione lokalne prawo regulujące współpracę organizacji z władzą lokalną (Gdańsk, Gdynia, Sopot, Rumia i Tczew). Były to pierwsze tego typu rozwiązania w kraju. Samorządy zaczęły dostarczać znaczące środki na działalność obywatelską i inne rodzaje wsparcia według wspólnie wypracowanych zasad. Koncepcja takiego modelu opracowana została w Regionalnym Centrum, a pierwszy konkretny program współpracy władzy lokalnej z organizacjami pozarządowymi został przygotowany przez Pełnomocnika Prezydenta i uchwalony przez radę Miasta Gdynia.

Stale inicjatywy edukacyjne

- Od 5 lat opracowywany i publikowany jest Raport o funduszach publicznych na działania organizacji pozarządowych w woj.pomorskim. Raport ten jest jedyną tego typu publikacją w Polsce. Powstaje on przy współpracy Fundacji RC, parlamentarzystów i Urzędu Wojewódzkiego.
- Już trzeci rok z inicjatywy SUKURSu, realizowany jest projekt Pomorskie Seminarium EFS. Łączy on bezpośrednią pracę szkoleniową z wydawaniem specjalnej serii Zeszytów edukacyjnych nt. EFS.

- Z inicjatywy Gdańskiej Rady Organizacji Pozarządowych (GROP), powstała grupa inicjatywna i rozpoczęły się prace nad powołaniem Gdańskiego Instytutu Badań Społecznych (GIBS).

Liderzy III sektora

Wśród liderów pomorskich organizacji pozarządowych jest szereg bardzo wybitnych obywateli, mieszkańców naszego województwa. Są to zarówno naukowcy, politycy, ludzie sztuki. Duża grupa działaczy organizacji angażujących się w sprawy „ogólnosektorowe”, będąc autentycznymi ekspertami, pełni jednocześnie ważne funkcje w zarządach i radach dużych ogólnopolskich strukturach pozarządowych, w wielu wypadkach będąc ich przewodniczącymi. Można tu wymienić kilka z nich, np.:

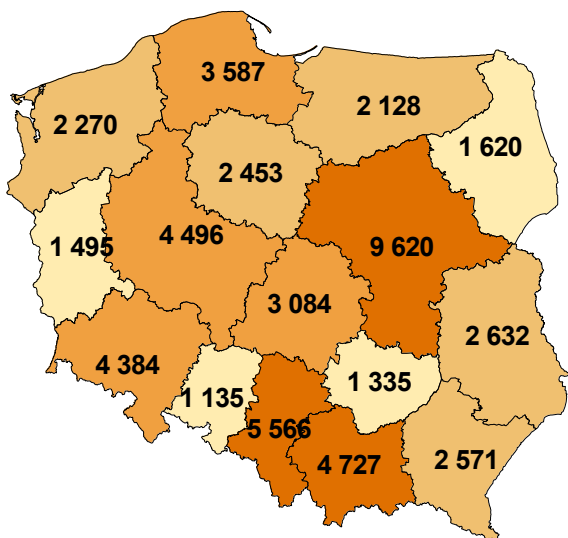
Stowarzyszenie MONAR, Ogólnopolskie Forum Organizacji Pozarządowych (OFOP), Wspólnota Robocza Związków Organizacji Socjalnych (WRZOS), Towarzystwo Profilaktyki Środowiskowej MROWISKO, Sieć Wspierania Organizacji Pozarządowych SPLOT czy Stowarzyszenie Wschodnio-Zachodnia Sieć Współpracy Kobiet NEWW-POLSKA, której światowa siedziba przeniesiona została z Waszyngtonu do Gdańska.

Dodatkowo wyszkolonych zostało kilkunastu specjalistów d/s funduszy europejskich, którzy mają wspierać organizacje pozarządowe w pozyskiwaniu środków unijnych.

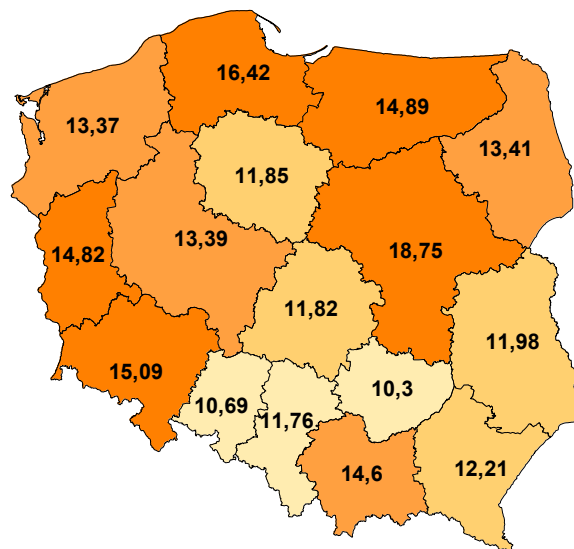
Od kwietnia 2002 roku działają na naszym terenie Łącznicy-specjaliści, wybrani przez reprezentację środowiska pozarządowego d/s kontaktów z władzą regionalną. Również w Komitecie Sterującym, jak i Komitecie Monitorującym sektor pozarządowy ma swoich, demokratycznie wybranych reprezentantów.

- W województwie pomorskim zarejestrowanych jest 3587 organizacji (na podstawie danych z rejestru REGON, stan na kwiecień 2004).
- Województwo pomorskie, pod względem liczby organizacji pozarządowych przypadających na 10 tys. mieszkańców znajduje się w Polsce na drugim miejscu, zaraz po województwie mazowieckim. W pomorskim wskaźnik ten wynosi 16,42 przy średniej krajowej 13,79 (w województwie mazowieckim wskaźnik ten wynosi 18,75).

**Liczba zarejestrowanych organizacji
wg rejestru REGON, stan na kwiecień 2004
roku**

**Liczba organizacji na 10 tys. mieszkańców
wg rejestru REGON, stan na kwiecień 2004
roku**

- Za najważniejsze pole działań najwięcej organizacji podaje sport, turystykę i rekreację (31,8%), na drugi miejscu znajdują się organizacje działające w sferze usług socjalnych i pomocy społecznej (16,8,2%).
- W działalności blisko połowy (49,9%) organizacji województwa pomorskiego uczestniczą wolontariusze.
- W sektorze pozarządowym w województwie pomorskim zatrudnionych jest 8 tys. osób.

Forma prawna.

Liczba zarejestrowanych organizacji wg rejestru REGON, wyniosła w kwietniu 2004 3587. Z badania wynika, że liczba aktywnych organizacji w naszym województwie to około 3200, w tym 87,6% stanowią stowarzyszenia i 10,8% fundacje. Według REGON w województwie pomorskim w stosunku do roku 2002, nastąpił 25% wzrost zarejestrowanych organizacji.

Pola działań.

Wyniki badania pokazały, że najwięcej organizacji działa w dziedzinie sportu, rekreacji i turystyki. 31,8% organizacji twierdzi, że jest to ich najważniejsze pole działań.

Inne obszary, które organizacje wskazują jako najważniejsze:

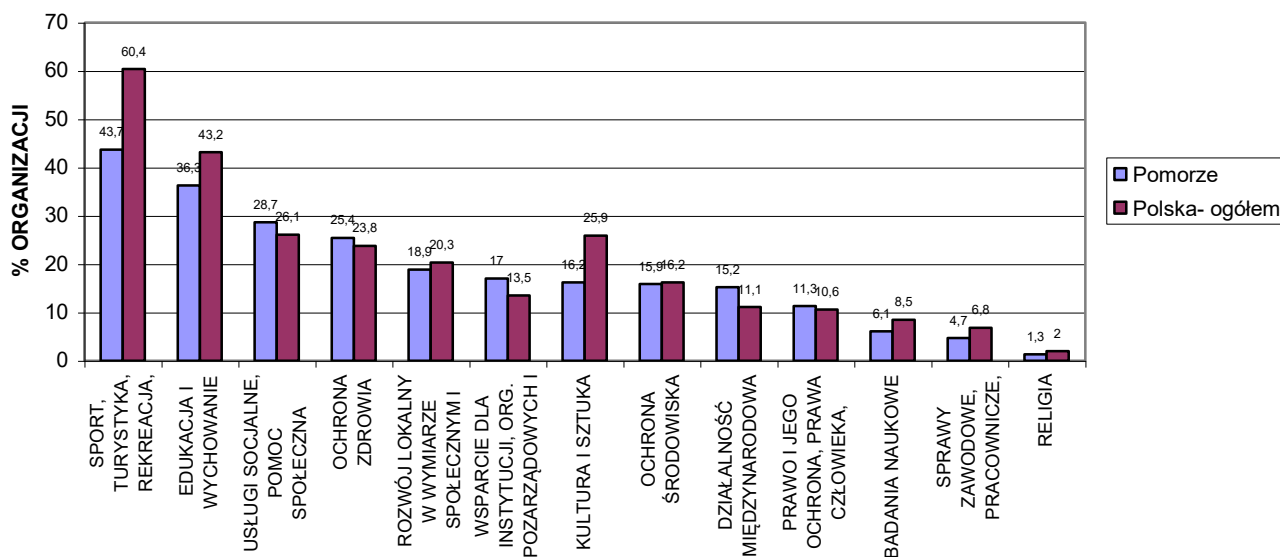
- usługi socjalne i pomoc społeczna – 16,8%
- kultura i sztuka – 10,1%
- edukacja i wychowanie – 8,8%
- ochrona zdrowia – 8,8%
- rozwój lokalny w wymiarze społecznym i materialnym – 7,4%

W pytaniu o główne obszary działań organizacji najwięcej wskazało „sport, turystykę i rekreację i hobby”, aż 43%. Drugim polem jest edukacja i wychowanie, zajmuje się tym obszarem 36,3% organizacji. Tak wysoki wskaźnik wynika stąd, że wiele działań prowadzonych przez organizacje ma charakter edukacyjny i wychowawczy dla ich odbiorców.

Pola działań	Procent wskazań na jedno najważniejsze pole	Procent wskazań na wszystkie pola prowadzonej działalności
Sport turystyka, rekreacja i hobby	31,8	43,7
Kultura i sztuka	10,1	16,2
Usługi socjalne, pomoc społeczna	16,8	28,7
Edukacja i wychowanie	8,8	36,3
Ochrona zdrowia	8,8	25,4
Rozwój lokalny w wymiarze społecznym i materialnym	7,4	18,9
Badania naukowe	2,7	6,1
Ochrona środowiska	2,7	15,9
Działalność międzynarodowa	1,3	15,2
Prawo i jego ochrona, prawa człowieka, działalność polityczna	0,7	11,3
Wsparcie dla instytucji organizacji pozarządowych i inicjatyw obywatelskich	0,7	17,0
Religia	0,0	1,3

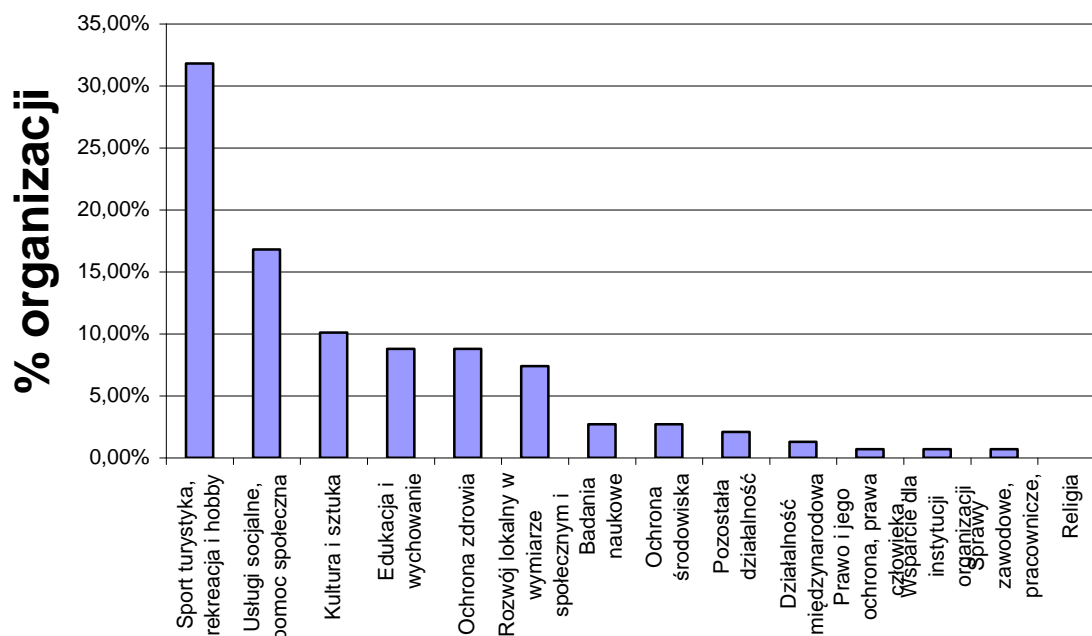
Sprawy zawodowe, pracownicze, branżowe	0,7	4,7
Pozostała działalność	2,1	-

POLA DZIAŁAŃ ORGANIZACJI POZARZĄDOWYCH

POLA DZIAŁAŃ WSKAZANE PRZEZ ORGANIZACJĘ

Najważniejsze pola działań

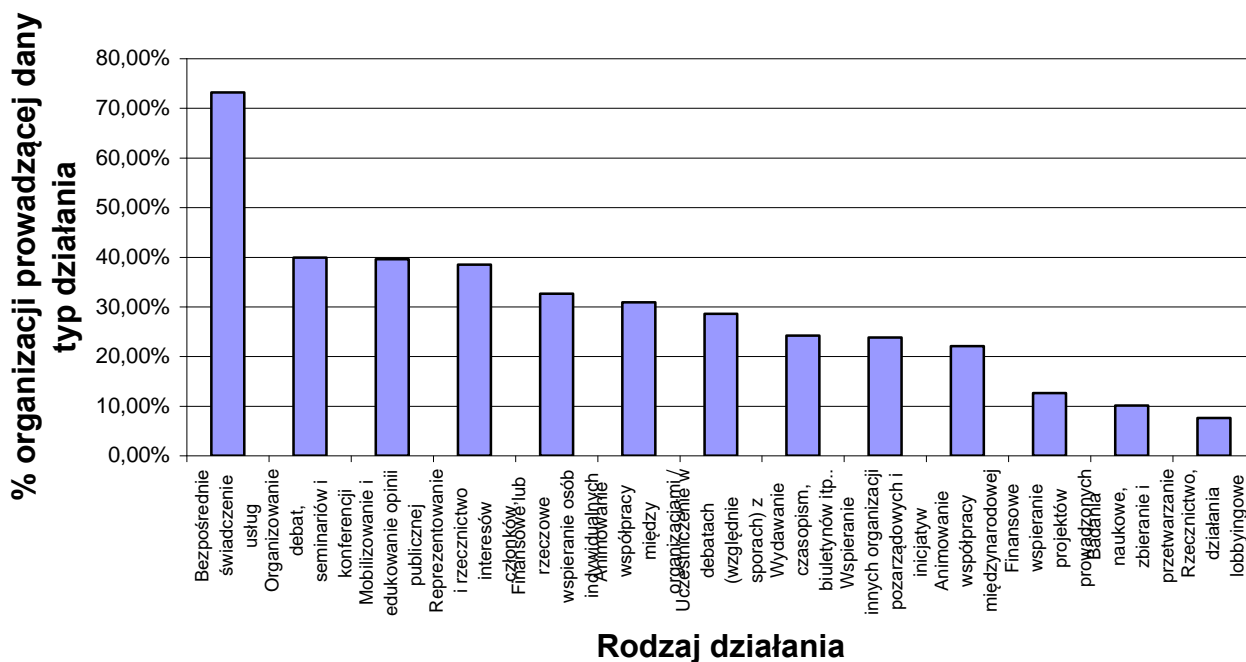
Pola działań

Formy działań prowadzone przez ostatnie 2 lata.

Wśród działań, które organizacje prowadziły w ciągu ostatnich dwóch lat zdecydowanie przoduje bezpośrednie świadczenie usług członkom, podopiecznym lub klientom organizacji (72,3%), drugim działaniem, które organizacje często prowadzą jest organizowanie debat, seminariów i konferencji, na tematy ważne dla organizacji, następnie, reprezentowanie i rzecznictwo interesów członków, podopiecznych / klientów organizacji. Wysoki wynik osiąga również finansowe lub rzeczowe wspieranie osób indywidualnych.

Tabela 2. Formy działań	
Działania, które organizacje prowadziły w ciągu ostatnich 2 lat.	Procent organizacji, które prowadziły dana działalność w ciągu ostatnich 2 lat.
Bezpośrednie świadczenie usług członkom, podopiecznym lub klientom organizacji	72,3
Organizowanie debat, seminariów i konferencji, na tematy ważne dla organizacji	39,9
Mobilizowanie i edukowanie opinii publicznej dla poparcia działań organizacji, prowadzenie kampanii społecznych itp.	39,6
Reprezentowanie i rzecznictwo interesów członków, podopiecznych / klientów organizacji	38,5
Finansowe lub rzeczowe wspieranie osób indywidualnych	32,6
Animowanie współpracy między organizacjami / instytucjami w Polsce (inicjowanie wspólnych akcji, spotkań, wymiana doświadczeń itp.)	30,9
Uczestniczenie w debatach (względnie sporach) z administracją publiczną różnych szczebli np. uczestniczenie lub organizowanie, konsultacji społecznych, kampanii, protestów, petycji itp.	28,6
Wydawanie czasopism, biuletynów, raportów itp. na tematy związane z misją organizacji	24,2
Wspieranie innych organizacji pozarządowych i inicjatyw obywatelskich poprzez dostarczenie im informacji, poradnictwa, konsultacji, szkoleń lubi innych form wsparcia	23,8
Animowanie współpracy międzynarodowej między instytucjami i organizacjami o podobnych celach	22,1
Finansowe wspieranie projektów prowadzonych przez inne organizacje lub instytucje	12,6
Badania naukowe, zbieranie i przetwarzanie danych	10,1
Rzecznictwo, działania lobbyngowe, wpływanie na zmiany o charakterze systemowym, np. prace na rzecz zmiany prawa	7,6

Formy prowadzonych działań

Obszary działań.

Najwięcej (52,5%) jako obszar swojej działalności wymienia gminę i powiat. 44% prowadzi swoje działania na terenie województwa pomorskiego i regionu, a 23,9% deklaruje działania w najbliższym sąsiedztwie. Na terenie całego kraju prowadzi działania 17,6% organizacji województwa pomorskiego, a 9,5% na terenie innych krajów. Natomiast 14,2% odpowiedziało, że w ciągu ostatnich 2 lat organizacja prowadziła działania na rzecz osób, organizacji lub instytucji spoza Polski.

Ludzie w organizacjach.

Z badania wynika, że co trzecia organizacja zatrudnia płatny personel (32,7%) i liczba ta jest zbliżona do wyniku ogólnopolskiego (33,2% organizacji w Polsce zatrudnia płatnych pracowników). Przeciętnie w jednej organizacji, biorąc pod uwagę organizacje zatrudniające płatny personel, pracuje 8 osób (średnia dla całego sektora wyniosła 6).

W organizacjach pozarządowych (w fundacjach i stowarzyszeniach) w województwie pomorskim pracuje niemal 8 tys. osób, (6 tys. etatów). (Stanowi to ok. 2% całości zatrudnienia poza rolnictwem¹).

Blisko połowa organizacji (49,9%) odpowiedziała, że w ich pracach uczestniczą wolontariusze.

Ponadto, znaczny procent pomorskich organizacji, bo 15,6% (śr. w kraju 7,2%) zatrudnia osoby bezrobotne w ramach wykonywania prac publicznych oraz w ramach programu Pierwsza Praca - 10,4% (śr. w kraju 6,8%). Natomiast tylko 2,1% (śr. w kraju 5,0%) osoby niepełnosprawne w ramach tzw. zatrudnienia wspomaganego. Niecałe 10% (9,9%) organizacji korzysta przy zatrudnieniu ze staży i praktyk studenckich (śr. w kraju 10,6%), a 23,2% zatrudnia emerytów i rencistów (śr. w kraju 28,8%).

Dodatkowo, kadre pomorskich organizacji pozarządowych można scharakteryzować następująco;

- ✓ Pośród płatnych pracowników 49% stanowią kobiety.
- ✓ Wśród wolontariuszy 42% stanowią kobiety
- ✓ 42% pracowników organizacji posiada wyższe wykształcenie
- ✓ 19,5% pracowników organizacji nie ukończyło 30 roku życia
- ✓ 30,5% wolontariuszy organizacji posiada wyższe wykształcenie
- ✓ 50% wolontariuszy nie ukończyło 30 roku życia
- ✓ 29% wśród członków stowarzyszeń stanowią kobiety
- ✓ 52% członków stowarzyszeń aktywnie włącza się w działalność organizacji

Zmiany liczebności personelu i podopiecznych organizacji

W większości organizacji, przez ostatnie 2 lata, liczba stałych pracowników pozostała bez zmian lub zmalała. Tylko 28,5% organizacji zaznaczyło, że liczba ta wzrosła. Znacząco zwiększyła się natomiast liczba odbiorców działań organizacji. Aż 60,2% podało, że liczba ta wzrosła.

Tabela 3. Zmiana liczby osób pracujących w organizacjach

¹ Dane na koniec 2003 roku. GUS Rocznik statystyczny 2004. Liczba zatrudnionych poza rolnictwem w województwie pomorskim wyniosła 384 289.

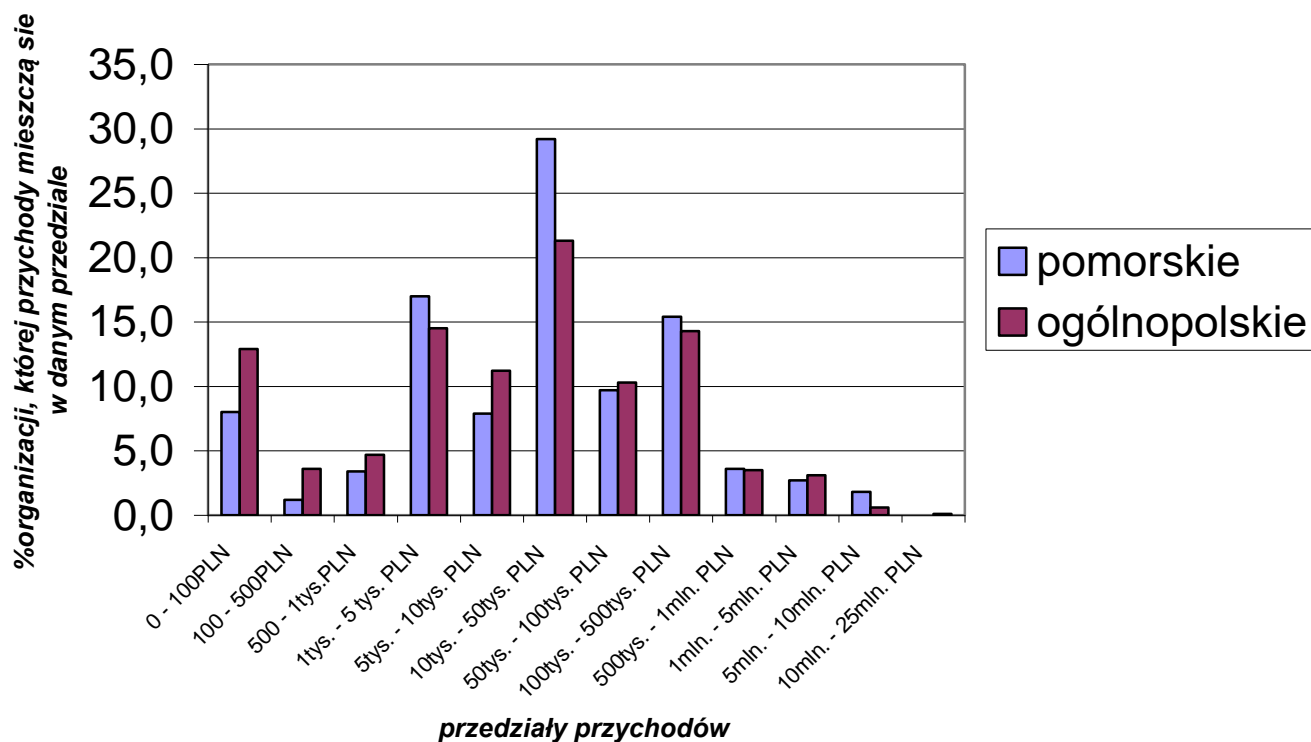
<i>Personel/podopieczni</i>	<i>% organizacji w których liczba personelu/podopiecznych w ciągu ostatnich 2 lat:</i>		
	Wzrosła	pozostała bez zmian	zmaląa
stali pracownicy organizacji	28,5%	54,9%	13,5%
Członkowie organizacji	42,9%	38,8%	16,4%
Wolontariusze	43,4%	39,7%	9,6%
Podopieczni, odbiorcy działań organizacji	60,2%	26,6%	3,2%

Powyższe dane pokazują, iż w działania obywatelskie zaangażowana jest znacząca liczba mieszkańców. W pomorskich organizacjach pozarządowych stworzonych zostało ponad 8000 miejsc pracy zarobkowej, co stanowi ok.2% wszystkich zatrudnionych poza rolnictwem w województwie (śr. w kraju ok.1%). Ponieważ organizacje pozarządowe są zazwyczaj niewielkimi, elastycznymi, kreatywnymi i nastawionymi zadaniowo zakładami pracy, mają dużą zdolność do dostosowywania się do pojawiającego się zapotrzebowania społecznego, stanowiąc mogą atrakcyjną formę aktywności zawodowej. Biorąc pod uwagę, iż w Unii Europejskiej tego typu strukturach zatrudnionych jest średnio 7 - 9 % wszystkich zatrudnionych, można przypuszczać, iż również w Polsce mogą odegrać znaczącą rolę na rynku pracy. Wsparcie znaczącego potencjału pomorskich organizacji pozarządowych, zwiększy aktywność mieszkańców i powinno skutkować również zwiększeniem ilości płatnych miejsc pracy.

Finanse organizacji.

Przychody, blisko połowy organizacji w województwie pomorskim w 2003 roku nie przekroczyły 50 tys. złotych. Najwięcej organizacji (29,2%) miało przychody w przedziale 10 tys. – 50. tys.

Przedziały przychodów organizacji w 2004 r.

Źródła przychodów

Wśród różnych źródeł przychodów organizacji pozarządowych najczęściej wymieniane były darowizny od osób i firm oraz osób fizycznych. Blisko połowa wskazała tę formę finansowania. Jednocześnie tylko 2,6 % organizacji wymieniło w jednym ze źródeł, przychody z tytułu przekazania 1% podatku. Już dzisiaj wiadomo, że przychody z tego źródła w następnych latach znacznie się zwiększą.

Tabela. 5 Źródła przychodów organizacji

Źródła przychodów z których organizacje pomorskie korzystały w 2003 roku.	Procent organizacji, które w 2003 roku korzystały z danego źródła.
Składki członkowskie	56,6
Darowizny od instytucji i firm	51,7

Darowizny od osób fizycznych	46,7
Źródła samorządowe (środki gminy, powiatu lub samorządu wojewódzkiego)	45,5
Źródła publiczne – rządowe (środki ministerstw, agencji rządowych, wojewodów)	24,2
Odsetki bankowe, zyski z kapitału żelaznego, udziały i akcje, dochody z majątku np. wynajmu lokali itp.	16,4
Dochody z działalności gospodarczej (jeśli organizacja prowadziła działalność gospodarczą w roku 2003)	12,7
Inne źródła	10,9
Wsparcie od innych krajowych organizacji pozarządowych (w szczególności fundacji)	10,2
Opłaty (zwroty kosztów) w ramach odpłatnej działalności statutowej organizacji (nie będącej działalnością gospodarczą) <i>zgodnie z Ust. o działalności pożytku publicznego</i>	8,2
Źródła publiczne – zagraniczne programy pomocowe (w tym środki Unii Europejskiej np. Phare, Sapard, Access)	7,6
Dochody z kampanii, zbiórek publicznych, akcji charytatywnych (np. cegiełki, pocztówki)	7,5
Wsparcie od innych zagranicznych organizacji pozarządowych (w szczególności zagranicznych fundacji)	3,8
Dochody z przekazania 1% podatku (dotyczy organizacji pożytku publicznego)	2,6

Źródła przychodów, z których organizacje korzystały w 2003 roku

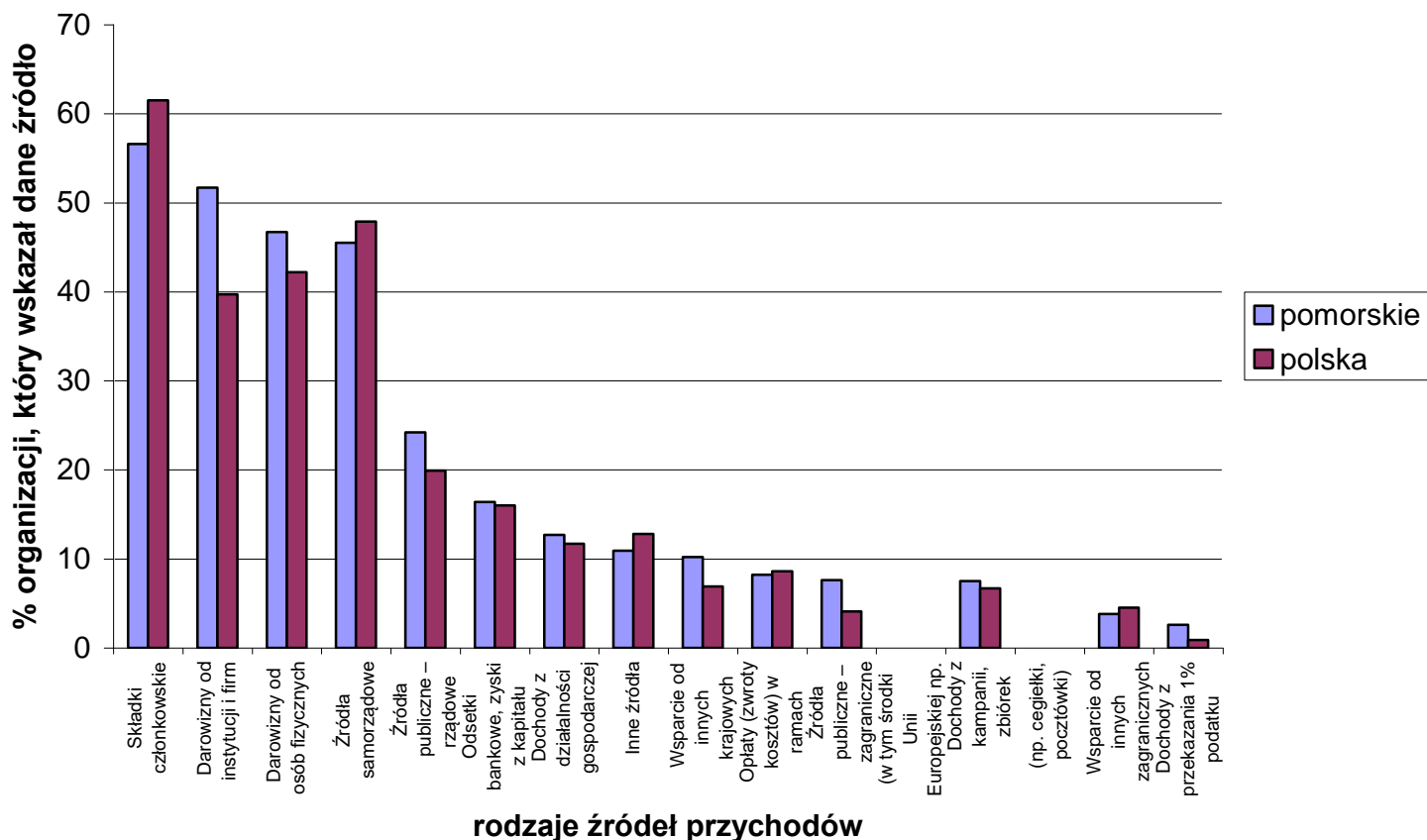

Tabela 6. Udział poszczególnych źródeł przychodów w całości przychodów organizacji

Dochody z działalności gospodarczej	25,8
Opłaty (zwroty kosztów) w ramach odpłatnej działalności statutowej organizacji (nie będącej działalnością gospodarczą) zgodnie z <i>Ust. o działalności pożytku publicznego</i>	19,9
Odsetki bankowe, zyski z kapitału żelaznego, udziały i akcje, dochody z majątku np. wynajmu lokali itp.	8,8
Źródła samorządowe (środki gminy, powiatu lub samorządu wojewódzkiego)	7,6
Darowizny od instytucji i firm	7,5
Źródła publiczne – rządowe (środki ministerstw, agencji rządowych,	7,4

województw)	
Źródła publiczne – zagraniczne programy pomocowe	5
Darowizny od osób fizycznych	0,8
Wsparcie od innych krajowych organizacji pozarządowych (w szczególności fundacji)	0,6
Składki członkowskie	0,5
Wsparcie od innych zagranicznych organizacji pozarządowych	0,3
Dochody z kampanii, zbiórek publicznych, akcji charytatywnych	0,05
Dotacja przekazana przez inny oddział / element tej samej organizacji (jeśli organizacja jest częścią większej struktury)	0,04
Dochody z przekazania 1% podatku (dotyczy organizacji pożytku publicznego)	0,01
Brak odpowiedzi	15,71

Powyżej zaprezentowany został udział jaki mają poszczególne źródła w całości przychodów stowarzyszeń i fundacji. Z badania wynika, że największy procentowy udział przychodów sektora w naszym województwie miały dochody z działalności gospodarczej (25,8%). W badaniu ogólnopolskim odsetek ten również jest wysoki (20%). W województwie pomorskim drugie miejsce zajmują przychody w ramach odpłatnej działalności statutowej (19,9%). Źródła publiczne (rządowe i samorządowe) stanowią 15% wszystkich przychodów i znajdują się na trzecim miejscu, inaczej niż w badaniu ogólnopolskim gdzie w całkowitej sumie środków zasilających sektor pozarządowy ze źródeł krajowych publicznych pochodzi najwięcej, bo niemal 30%.²

Dane powyższe świadczą o postępującym usamodzielnianiu się finansowym pomorskich organizacji, co jest zjawiskiem pozytywnym. Wskazują również na umiejętne wykorzystanie nowej formuły pozyskiwania środków, a mianowicie prowadzenie odpłatnej działalności statutowej. Niepokojące jest natomiast, tak skromne finansowanie lokalnych organizacji ze środków sektora publicznego, szczególnie w kontekście powszechnej opinii o dobrych wzajemnych relacjach organizacji pozarządowych z samorządami. Tendencje tę potwierdzają również dane uzyskane przy tworzeniu kolejnych raportów o finansach publicznych przekazywanych organizacjom pozarządowym.

²Raport z badania kondycji trzeciego sektora. Internet, Portal www.ngo.pl .

86,4% organizacji prowadzi księgowość. 30,7% zatrudnia księgowych posiadających formalne uprawnienia, w 29,5% organizacji księgowość prowadzi osoba bez formalnych uprawnień, a 27,3,4% zleca księgowość firmom zewnętrznym. W inny sposób księgowość prowadzi 10,6%. W tej liczbie w 70,8% organizacji księgowość prowadzona jest przez osobę, która pracuje społecznie i posiada uprawnienia.

Zarządzanie posiadanymi środkami finansowymi

73,3% organizacji przechowuje środki finansowe na rachunku bieżącym, 22,8% w gotówce, 7,0% zakłada lokaty terminowe, 0,7% inwestuje w obligacje skarbu państwa i tyle samo w zakup akcji lub innych papierów wartościowych. We własną działalność gospodarczą inwestuje 3,7% organizacji.

Tabela 7. Majątek organizacji i rezerwy finansowe

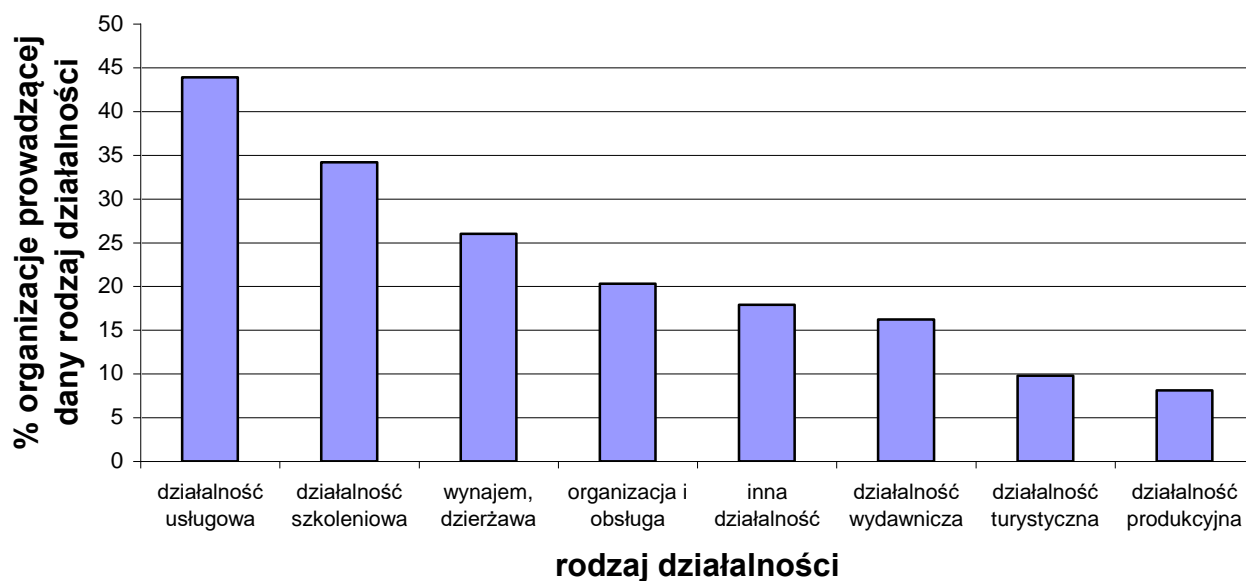
Majątek, którym dysponuje organizacja	% organizacji, który posiada dany majątek
Brak istotnego majątku	58,8
Inny majątek o znacznej wartości	11,2
Środki transportu	6,1
Posiadane na własność lokale i nieruchomości	5,7
Kapitał rezerwowy (żelazny), znaczny fundusz statutowy	3,9
Grunty	3,4
Prawa majątkowe	2,1
Udziały w spółkach i innych przedsiębiorstwach komercyjnych	0,7
Brak odpowiedzi	8,1

21,5% organizacji deklaruje, że posiada rezerwy finansowe. Należy przez to rozumieć, zarówno fundusz, który może być skierowany na realizację bieżących działań statutowych (fundusz swobodnej decyzji, a nie środki związane z konkretnym realizowanym projektem), jak również tzw. kapitał żelazny, który stanowi trwałe źródło generowania dochodów organizacji, jest nienaruszalny, a dochód z jego inwestowania przekazywany jest na działania statutowe.

Działalność gospodarcza

1/5 pomorskich organizacji prowadzi własną działalność gospodarczą. Natomiast 12,7% organizacji podając źródła dochodów, wskazuje również na dochody z działalności gospodarczej. U 59,9% organizacji prowadzących działalność, jej przedmiot w całości lub dużej części, pokrywa się z działalnością statutową. Częściowo obie te działalności pokrywają się u 23,9% organizacji. Tylko 10,6% wskazało, że charakter obu aktywności jest całkowicie różny.

Rodzaj działalności gospodarczej prowadzonej przez organizacje

Fundusze europejskie.

Gotowość do ubiegania się o wsparcie z funduszy europejskich jest nadal niewielka. Zarówno wiedza, jak i umiejętności pozwalające na efektywne działania w tym zakresie są na niskim poziomie. Nieliczna grupa organizacji miała praktycznie do czynienia z projektami europejskimi, a szczególnie z ich finansowym aspektem.

Większość nie miała doświadczenia w aplikowaniu o pomoc ze środków pomocowych, poprzedzających przystąpienie Polski do UE. Tylko 19,9% starało się o uzyskanie tych funduszy, a wsparcie, spośród tych organizacji, otrzymało 40,0%. Jednakże, mimo słabego obecnie przygotowania, znacząca większość badanych deklaruje zainteresowanie ubieganiem się o takie środki w przyszłości. Z badań wynika, że 68,5% (odpowiedzi: "zdecydowanie tak" i „raczej tak”) organizacji zamierza w przyszłości ubiegać się o fundusze z Unii Europejskiej, ale tylko 28,4% potrafiło wymienić fundusze z których zamierzało skorzystać.

Organizacje pozarządowe jeszcze do niedawna, miały bardzo ograniczone możliwości podnoszenia swojej wiedzy i umiejętności niezbędnych przy ubieganiu się o fundusze europejskie. W tym zakresie były w nieporównywalnie gorszej sytuacji w porównaniu z administracją publiczną, czy małymi i średnimi przedsiębiorstwami. Ograniczenia te wynikały z braku środków na „kupowanie” szkoleń czy konsultacji, a zaproszenia ze strony lokalnej administracji do „dzielenia się wiedzą”, były (i są nadal) bardzo rzadkie. Oczekują zatem, że powstanie wreszcie jakaś forma wsparcia, dzięki której, organizacje pozarządowe staną się faktycznymi beneficjentami tych środków.

66,4% badanych uważa, że wyspecjalizowane organizacje (typu non for profit) powinny zajmować się, wspólnie z administracją publiczną, administrowaniem funduszami unijnymi (tj. ogłaszaniem konkursów, redystrybucją środków w programach adresowanych do innych organizacji pozarządowych), między innymi dlatego, że organizacje pozarządowe lepiej rozumieją misję i specyfikę działania innych organizacji, właściwiej potrafią ocenić wartość projektów (85,6 % badanych). Dodatkowo, 65% jest przekonanych, że koszty oceny projektów byłyby niższe w organizacjach niż w administracji.

Wiedza na temat dostępnych funduszy europejskich, w momencie badania, była niewielka. Tylko 19,5% organizacji naszego województwa uważała, że posiadają wystarczającą znajomość zasad przyznawania pieniędzy z Unii Europejskiej.

Tabela 8. Wiedza na temat dostępnych funduszy

Jak ogólnie scharakteryzowałoby Państwo swoją aktualną wiedzę na temat możliwości dostępu do funduszy unijnych?	Odpowiedzi w %
Wiemy co nieco, ale wciąż za mało	45,1
Nie wiemy prawie nic poza tym, że fundusze takie mają się pojawić	22,3
Wiemy wystarczająco na tym etapie	19,5
Trudno powiedzieć, brak odpowiedzi	6,6
Nie słyszeliśmy o możliwości dostępu do takich funduszy-	6,5

Wiedza na temat możliwości uzyskania porad i konsultacji w zakresie skorzystania z funduszy europejskich również jest jeszcze niepełna. O **Łącznikach** – przedstawicielach organizacji, którzy monitorują kwestie dostępu organizacji do funduszy unijnych w każdym z województw, tylko 28,3% odpowiedziało pozytywnie, 60,7% nie spotkała się z tą instytucją. O **specjalistach EURO-NGO** słyszało 31,5% (nie słyszało 55,1%). Z informacjami o **Komitetach Monitorujących lub Komitetach Sterujących** - ciałach opiniujących kierunki działań i projekty jakie mają być finansowane ze środków unijnych (w niektórych z nich zasiadają przedstawiciele organizacji pozarządowych) zetknęło się 37,4%, nie słyszało o tej instytucji 50,0%. O **ROSzEFS'ach** (Regionalnych Ośrodkach Szkoleniowych Europejskiego Funduszu Społecznego) – instytucjach, które działają w każdym z województw w celu pomocy, potencjalnym wnioskodawcą, w tym organizacjom pozarządowym w przygotowywaniu wniosków do funduszy unijnych, słyszało również tylko 28,2% organizacji, a 59,6 spotkało się z tą nazwą pierwszy raz. Można się jednak spodziewać, że w najbliższych miesiącach wiedza ta się poprawi, ponieważ w lutym 2005 ruszyła w Fundacji RC realizacja programu **ROSzEFS** (pt. „Pomorskie Laboratorium Europejskiego Funduszu Społecznego – EFS”), w którym przeszkolonych zostanie co najmniej 800 osób.

Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie

Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie z 24 kwietnia 2003 roku w pełni zaczęła obowiązywać od dnia 1 stycznia 2004 r. Prace nad tą regulacją rozpoczęły się z inspiracji środowiska organizacji pozarządowych i trwały prawie 7 lat. Kolejne wersje ustawy konsultowane były szeroko, zarówno wśród przedstawicieli organizacji, jak i w środowisku samorządowym. Ostateczny kształt ustawy jest niewątpliwie szerokim kompromisem, pomiędzy różnymi środowiskami.

Ustawa (zgodnie z art.1), reguluje zasady prowadzenia działalności pożytku publicznego przez organizacje pozarządowe, tryb, reguły i formy zlecania realizacji zadań publicznych przez administrację publiczną organizacjom pozarządowym, uzyskiwanie przez organizacje statusu organizacji pożytku publicznego oraz nadzór nad działalnością organizacji pożytku publicznego, a także warunki wykonywania świadczeń przez wolontariuszy oraz korzystania z tych świadczeń. Wyniki badania pokazały, że zainteresowanie Ustawą jest duże. Tylko 3,6% ankietowanych nie wiedziało, że taka Ustawa weszła w życie, a 32,1% zadeklarowało, że zna ją dobrze, (35,1%, że zna ją w ogólnym zarysie). Ale problemem jest raczej nie to czy organizacje znają zapisy nowej ustawy, lecz to czy umieją dostosować się do jej wymogów w taki sposób, aby móc w pełni skorzystać z zawartych w niej korzystnych rozwiązań.

Ustawa, w swej warstwie literalnej nakazuje administracji publicznej współpracę z organizacjami pozarządowymi w realizacji zadań publicznych, a organ stanowiący dla realizacji tej współpracy, musi uchwalić *roczny program współpracy* (Art.5) i choć nie ma w ustawie zapisów, które mówiłyby o konsekwencjach nie podjęcia takiej współpracy, co obniża znacznie dyscyplinę w tym zakresie, to rozwiązania te pozytywnie ocenia znakomita większość badanych - **76,7%**. Tylko 8,1 % ocenia te rozwiązania negatywnie. Należy przypuszczać, że są to przede wszystkim przeciwnicy „zadekretowanej” współpracy z administracją oraz Ci, którzy domagają się zapisów radykalnych i karania samorządów, które nie wypełniają zobowiązań ustawowych. Z innych badań wiadomo, że mimo obowiązywania zapisów ustawy dotyczących współpracy z administracją od ponad roku, tylko trochę ponad połowa samorządów lokalnych uchwaliła roczny program współpracy, choć jest on obligatoryjny w każdym roku.

Zgodnie z Art.20 organizacje pozarządowe, spełniające określone kryteria będą mogły ubiegać się i uzyskać status *organizacji pożytku publicznego (OPP)*. Status taki wiąże się z pewnymi przywilejami i obowiązkami. Rozwiązanie to 71,3% oceniło pozytywnie, a 10,4% negatywnie. Jednym z przywilejów jest to, że podatnik może przekazywać 1% swoich podatków na rzecz wybranej przez siebie

OPP. To rozwiązanie 75,1% respondentów oceniło dobrze, natomiast 9,5% źle. Na tak wysoki procent „przeciwników” statusu OPP i przywilejów z tym związanych mogło mieć wpływ, pojawiające się wśród części organizacji przekonanie, że status OPP i przywileje z niego wynikające, podzielią sektor pozarządowy na „równych i równiejszych”. Inną przyczyną może być niechęć do obowiązków, jakie ustawa nakłada na organizacje, które chcą posiadać (lub ubiegać się o) status OPP. Jednym z nich jest pełna jawność działania (np. zarówno merytoryczne jak i finansowe sprawozdania muszą być publikowane i ogólnie dostępne). Wiąże się to z większą starannością działania i pewnymi kosztami. Innym przywilejem OPP jest ustawowe zagwarantowanie dostępu do publicznej radiofonii i telewizji oraz nieodpłatne informowanie o ich działalności. To rozwiązanie 81,6% oceniło dobrze, źle 4,5%.

To, że decyzję o przyznaniu statusu organizacji pożytku publicznego podejmuje Sąd Rejestrowy, pozytywnie oceniło tylko 48,1%, a negatywnie aż 26,6% badanych, można tłumaczyć między innymi tym, że praktyka orzekania przez KRS-y jest bardzo zróżnicowana i brak jest jasnych, jednoznacznych kryteriów, jakimi kierowałyby się Sąd i Wydziały Spraw Obywatelskich opiniujące przygotowywaną przez organizacje dokumentację. W znaczący sposób komplikuje to uzyskiwanie statusu OPP. Mimo tego 42,8% organizacji zamierza w przyszłości ubiegać się o status organizacji pożytku publicznego, a 13,4% organizacji w okresie badania była już w trakcie procedury ubiegania się o status pożytku publicznego. Tylko 15,0% nie zamierza starać się o taki status w przyszłości.

Powołanie **Rady Działalności Pożytku Publicznego** (RDPP), która składającej się w równych częściach z przedstawicieli organizacji pozarządowych (10 osób) i administracji publicznej (5 przedstawicieli struktur reprezentujących samorządy lokalne i 5 rząd), służącej wymianie informacji i opiniowaniu aktów prawnych dotyczących organizacji pozarządowych, pozytywnie oceniło 65,8%, źle 7,1%, zdania na ten temat nie miało aż 26,9%. Rada Działalności Pożytku Publicznego jest jeszcze ciałem dość słabo znanym, gdyż w pierwszym roku istnienia, pracowała przede wszystkim nad formułą swojego działania oraz zbierała wszelkie dane pokazujące, jak działa ustawa, w celu przygotowania poprawek. Mało było bezpośrednich kontaktów RDPP z organizacjami.

Jedno z ciekawszych rozwiązań ustawy, pozwalające organizacjom na prowadzenie **odpłatnej działalności statutowej**, która nie jest traktowana jako działalność gospodarcza pozytywnie oceniło 79,0%, a negatywnie 6,9%. Rozwiązanie to daje szansę na uzyskiwanie dochodów organizacjom, które nie chcą uruchamiać działalności gospodarczej (częściowy lub całkowity zwrot poniesionych kosztów bezpośrednich), albo uzupełniać te dochody, w sferze w której organizacja nie może liczyć na zysk. Możliwość taka powinna poprawić sytuację finansową

sektora pozarządowego. Negatywne oceny mogą wynikać z faktu dość niejasnego (nieostrego) rozgraniczenia statutowej działalności odpłatnej i działalności gospodarczej.

Najwyższą, z wszystkich ocenianych rozwiązań ustawy, aprobatę uzyskało rozwiązanie dotyczące **wolontariatu**, umożliwiające zwrot osobom pracującym w charakterze wolontariuszy niezbędnych kosztów ich pracy na rzecz organizacji (np. koszty podróży, szkoleń, niezbędnych badań). Pozytywnie to rozwiązanie oceniło 87,5%, a negatywnie tylko 1,6%. Rzutuje to z pewnością na stosunek do wolontariuszy pracujących w organizacjach, a w pracach połowy pomorskich organizacji (49,9%) uczestniczą wolontariusze. Przy czym:

- 30% organizacji zwraca swoim wolontariuszom koszty jakie ponoszą w pracy
- 34% organizacji obejmuje swoich wolontariuszy ubezpieczeniem OC i od nieszczęśliwych wypadków
- 64% organizuje wolontariuszom wewnętrzne lub zewnętrzne szkolenie przygotowujące ich do pracy
- 30% organizacji podpisuje z wolontariuszami umowę określającą wzajemne relacje i obowiązki
- W 28% organizacji wolontariusze przechodzą badania lekarskie i szkolenia BHP.

Wolontariat, mimo iż obecny „od zawsze” w ruchu pozarządowym, stał się wreszcie w pełni legalną formą aktywności. Może stanowić bardziej uporządkowaną i korzystną zarówno dla samych wolontariuszy, jak i korzystających z ich usług, ścieżkę rozwoju zawodowego, szczególnie dla osób nie posiadających doświadczenia lub poszukujących pracy. Jest nadzieja, że dzięki tej regulacji, wolontariat stanie się bardziej popularny i możliwy również w instytucjach sektora publicznego.

Mimo, iż uchwalenie Ustawy, szczególnie w początkowym etapie, wprowadziło znaczny niepokój, zarówno wśród organizacji pozarządowych, jak i administracji samorządowej (która ma konkretne obowiązki wynikające z zapisów ustawy), to w trakcie badania aż 76,4% stwierdziło, że Ustawa nie miała wpływu na dotychczasową działalność ich organizacji. Tylko 12,1% uznało, że taki wpływ odczuło.

Połowa organizacji (49,9%) uważa, że w dłuższej perspektywie sytuacja organizacji pozarządowych poprawi się, 13,6%, że nic się nie zmieni, gdyż suma plusów i minusów będzie jednakowa, a 6,9% jest zdania, że Ustawa będzie miała negatywny wpływ na działalność organizacji w Polsce. Jeśli szykowana nowelizacja Ustawy obejmie te regulacje, które budzą

największy niepokój i blokują rozwój aktywności obywatelskiej oraz zgodne będą z oczekiwaniem przedstawicieli organizacji, to zarówno poziom akceptacji (co jest bardzo ważne) samego prawa, jak i starania wykorzystania istniejących możliwości zwiększą się znacząco.

To czy w pełni zostaną wykorzystane możliwości stworzone przez Ustawę, zależy w ogromnej mierze od woli politycznej i wiedzy administracji, a w szczególności samorządów lokalnych oraz samorządu województwa. Ustawa nakłada na administrację szczególne obowiązki, ale daje również narzędzia realizacji tych obowiązków. Do tej pory samorzady w bardzo ograniczony sposób korzystają z tych możliwości, traktując ustawę, jako „zło konieczne”, które w trybie urzędniczym należy wprowadzić w minimalnym, wymaganym zakresie.

Jakość współpracy pomiędzy sektorem publicznym i pozarządowym zależy oczywiście również do poziomu aktywności i profesjonalizmu, a w szczególności od poziomu integracji (samoorganizacji) sektora obywatelskiego. Zbudowanie akceptowanej przez środowisko reprezentacji III sektora, w różnych układach – terytorialnym i branżowym, jako najważniejszego partnera dla samorządów, jest zadaniem trudnym, ale pierwszoplanowym.

Kontakty z innymi instytucjami.

Organizacje pozarządowe najczęściej utrzymują kontakty z przedstawicielami społeczności lokalnej w której działają (82,2% organizacji). Ze środowiskiem biznesu kontaktuje się 41,2%. Prawie 60% organizacji utrzymuje kontakt z lokalnymi mediami, a 15% z ogólnopolskimi. 66,2% organizacji kontaktuje się z samorządem lokalnym często lub co pewien czas, a 23% ma z nim sporadyczne kontakty.

Wyniki badań pokazały, że istnieje współpraca pomiędzy samorządem lokalnym a organizacjami województwa pomorskiego. Tylko 7,1% organizacji podało, że samorząd w ogóle nie współpracuje z organizacjami.

Tabela 10. Współpraca z samorządem lokalnym

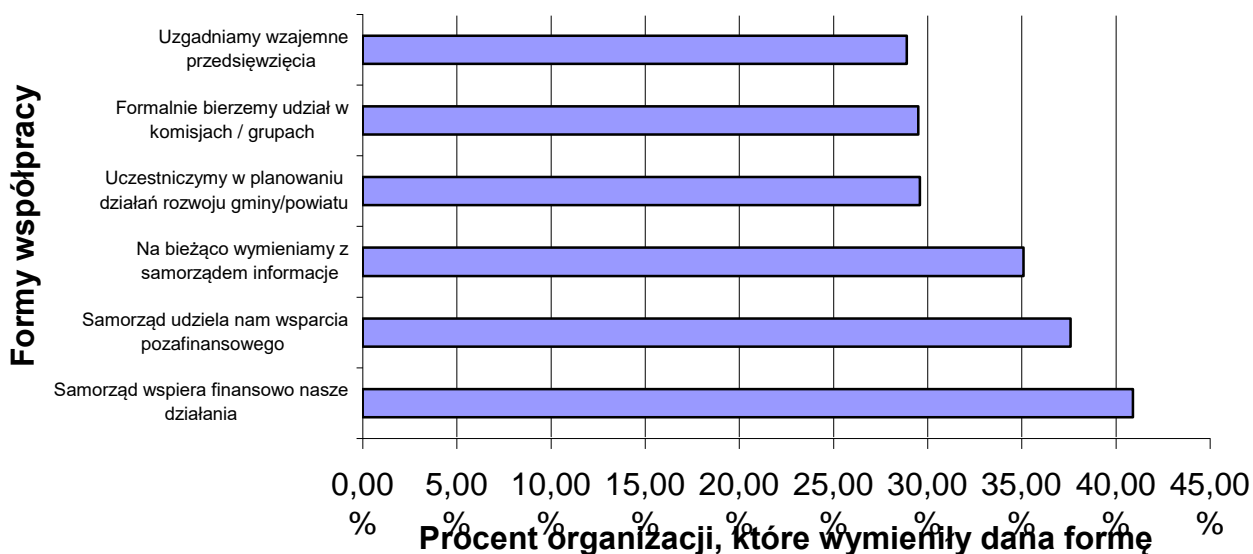
Które z wymienionych zasad, są zdaniem Państwa, stosowane przez władze gminy.	% organizacji, które wskazały dane działanie
Istnieje ogólny, powszechnie dostępny dokument określający zasady współpracy między organizacjami a samorządem (np. uchwała samorządu, rozporządzenie, tzw. Program Współpracy itp.)	38,3
Ogłaszane są publicznie, otwarte konkursy	44,2

ofert / przetargi na realizację zadań publicznych	
Obowiązuje ujednolicony formularz wniosku o dotację	45,3
Istnieją jasno określone i z góry znane terminy składania i rozpatrywania wniosków o dotację	43,3
Publicznie podawana informacja o tym, które organizacje uzyskały wsparcie, oraz na jaką kwotę	41,3
Istnieje możliwość podpisywania umów wieloletnich	8,6
Decyzje o przyznaniu środków podejmowane są kolegialnie, np. przez komisje z udziałem radnych, ekspertów etc.	38,6
Decyzje o przyznaniu środków publicznych zapadają w oparciu o merytoryczne kryteria - nie liczą się układy, znajomości, polityczne rozgrywki, związki radnych z organizacjami)	22,9
W naszym przekonaniu samorząd w ogóle nie współpracuje z organizacjami	7,1

Formy współpracy z samorządem

Współpraca z samorządem lokalnym przybiera różne formy. Najwięcej organizacji pozarządowych wymienia finansowe (40,9%) i pozafinansowe (samorząd oddelegowuje pracowników, użycza sprzętu, bezpłatnie udostępnia sale urzędu, promuje organizacje itp.) (37,6%) wsparcie. Następną w kolejności formą współpracy jest bieżąca wymiana informacji.

Formy współpracy z samorządem

Badania potwierdziły, że w prawie wszystkich aspektach współpracy organizacji z samorządem lokalnym województwo pomorskie ma lepsze wyniki niż średnie krajowe. Powszechnie dość jest współdecydowanie o rozdziale środków i powoływanie wspólnych ciał konsultacyjnych. Na poziomie województwa powstała Pomorska Rada Działalności Pożytku Publicznego, która jako ciało opiniujące - konsultacyjne, będzie odgrywała jedną z kluczowych ról w budowaniu rocznych programów współpracy.

Współpraca z innymi organizacjami pozarządowymi – budowanie reprezentacji sektora

Nieco ponad 1/5 (22,5%) organizacji należy do krajowych, regionalnych lub branżowych porozumień organizacji pozarządowych, a spośród tych, które nie należą do takich struktur, ponad połowa deklaruje chęć przyłączenia się do nich, natomiast 23,5% nie wyraża woli współpracy w ramach porozumień organizacji pozarządowych.

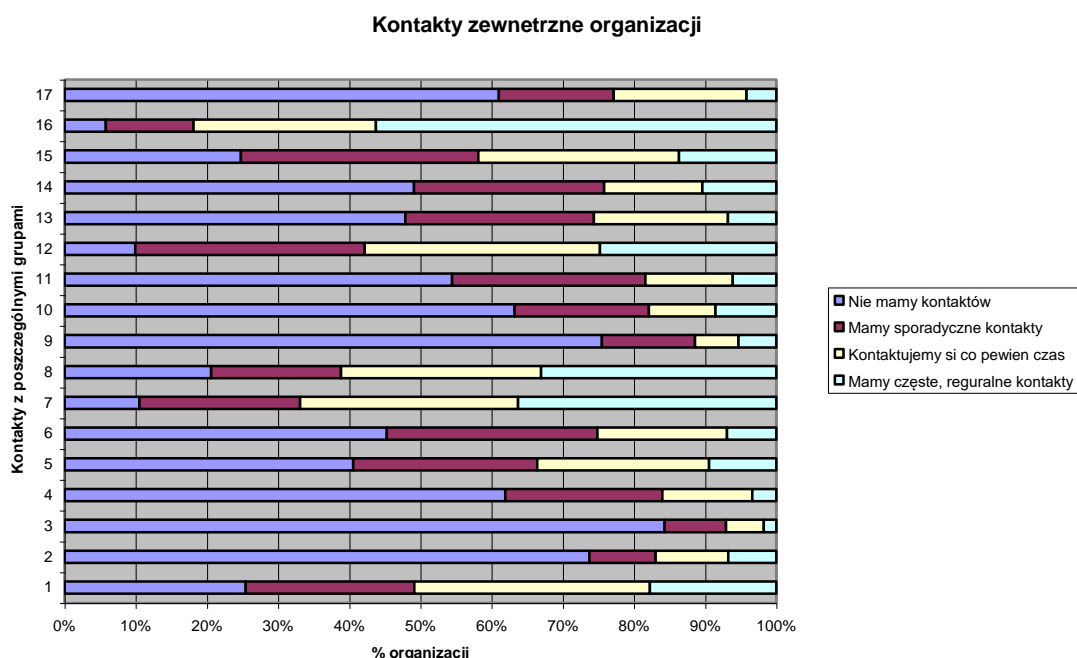
Do porozumień międzynarodowych należy 9,8% organizacji województwa pomorskiego, a aż połowa chciałaby przyłączyć się do takich porozumień. Ok. 1/5 (21,2%) deklaruje, że nie chce wchodzić w tego typu struktury.

Z badania wynika, że integracja organizacji i współpraca ma przede wszystkim charakter branżowy. 30,2% organizacji potwierdziło, że zna organizacje wspomagające z tej samej branży. Tylko 17,6% badanych zna organizacje, które działają w interesie całego sektora, a 18% organizacje, które działają w interesie innych organizacji województwa pomorskiego.

Jak do tej pory niewielki procent organizacji włączył się do współpracy w ramach federacji terytorialnych i branżowych i choć znaczna część organizacji deklaruje chęć przystąpienia do tego typu struktur, to należy przypuszczać, iż ich faktyczne zaangażowanie wymaga jeszcze znacznej ilości czasu, chociażby ze względu na czasochłonność procesu federalizacyjnego. Należy przypuszczać, że ci, którzy nie planują takiej aktywności swoich organizacji w dużej mierze nie wierzą w skuteczność ich działania.

51,1% słyszało o portalu organizacji pozarządowych www.ngo.pl, który jest bardzo silnym elementem integrującym sektor w skali kraju. Z tej liczby 83,4% odwiedziło tę stronę.

Generalne tendencje i siłę wzajemnych kontaktów pomiędzy organizacjami i innymi paodmiotami obrazuje poniższy diagram.

Legenda:

- 1 Inne organizacje pozarządowe w Polsce
- 2 Zagraniczne organizacje pozarządowe z krajów Unii Europejskiej
- 3 Zagraniczne organizacje pozarządowe poza krajami Unii Europejskiej
- 4 Rząd, instytucje państwowe na szczeblu centralnym
- 5 Samorząd regionalny (Urząd Marszałkowski)
- 6 Urząd Wojewódzki i jego agendy (np. WUP, ROPS)
- 7 Samorząd lokalny i jego agendy na szczeblu powiatu lub gminy
- 8 Instytucje użyteczności publicznej (szkoła, muzeum itp.)
- 9 Partie i organizacje polityczne
- 10 Kościół, związki wyznaniowe
- 11 Media ogólnokrajowe
- 12 Media lokalne
- 13 Czasopisma specjalistyczne, branżowe
- 14 Środowisko akademickie, naukowe, eksperci
- 15 Środowisko biznesu, firmy prywatne
- 16 Lokalna społeczność, w której działamy
- 17 Instytucje odpowiedzialne za dystrybucję funduszy europejskich

Problemy organizacji.

Badanie pokazało, że do największych problemów, jakie odczuwają organizacje pozarządowe są problemy finansowe i nadmiernie rozbudowana administracja publiczna.

Najwięcej organizacji (71,3%) wymieniło trudności w zdobywaniu funduszy pośród innych problemów, z którymi muszą się zmierzyć. Jednocześnie 38,2% organizacji źle ocenia swoją sytuację finansową (tylko 17,1% dobrze i bardzo dobrze).

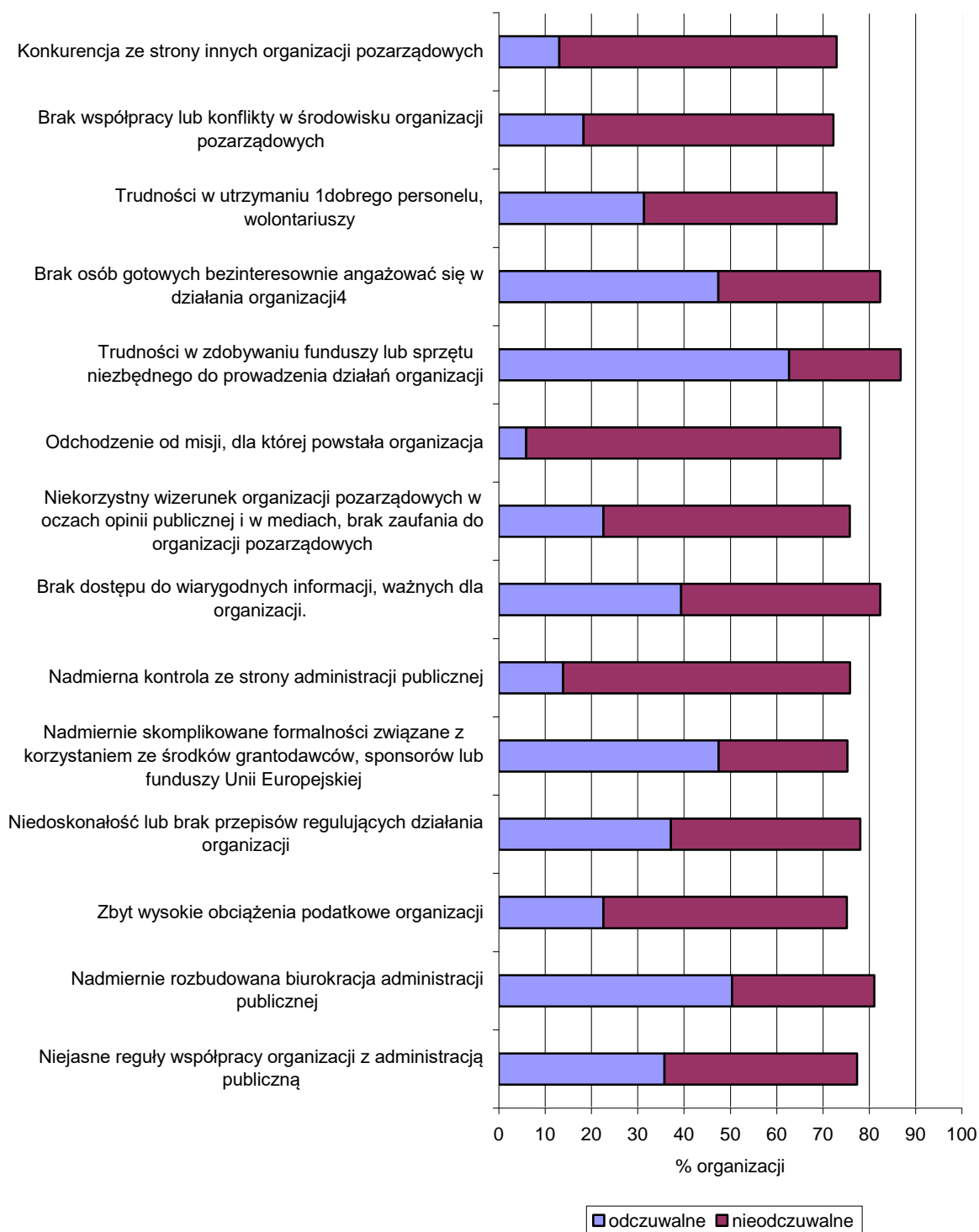
Charakterystyczne jest to, że organizacje na co dzień borykające się z ogromnymi problemami finansowymi, skupiają się na tej sferze nie dostrzegając innych bardzo ważnych aspektów funkcjonowania niezależnych podmiotów. Np. podnosi się, jako jeden z ważniejszych problemów nadmiernie skomplikowane formalności związane z korzystaniem ze środków grantodawców, sponsorów lub funduszy Unii Europejskiej (55,8%), a nie dostrzega się braku, albo złej współpracy z innymi organizacjami (22,9) czy problemu braku zaufania do organizacji pozarządowych, wynikającego z niekorzystnego wizerunku organizacji pozarządowych w oczach opinii publicznej i w mediach (26,8%).

Tabela 11. Problemy zauważane przez organizacje, jako istotne.

Problemy organizacji	% organizacji, które wskazały dane problemy jako:	
	<i>Odczuwalne</i>	<i>Nieodczuwalne</i>
Trudności w zdobywaniu funduszy lub sprzętu niezbędnego do prowadzenia działań organizacji	71,3	25,7
Nadmiernie rozbudowana biurokracja administracji publicznej	59,7	35,3
Brak osób gotowych bezinteresownie angażować się w działania organizacji	56,6	37,6
Nadmiernie skomplikowane formalności związane z korzystaniem ze środków grantodawców, sponsorów lub funduszy Unii Europejskiej	55,8	30,6
Brak dostępu do wiarygodnych informacji, ważnych dla organizacji.	46,5	47,4
Niedoskonałość lub brak przepisów regulujących	44,0	47,1

działania organizacji		
Niejasne reguły współpracy organizacji z administracją publiczną	41,2	46,7
Trudności w utrzymaniu dobrego personelu, wolontariuszy	37,1	48,5
Zbyt wysokie obciążenia podatkowe organizacji	27,1	61,9
Niekorzystny wizerunek organizacji pozarządowych w oczach opinii publicznej i w mediach, brak zaufania do organizacji pozarządowych	26,8	63,1
Brak współpracy lub konflikty w środowisku organizacji pozarządowych	22,9	64,0
Nadmierna kontrola ze strony administracji publicznej	18,5	72,0
Konkurencja ze strony innych organizacji pozarządowych	16,5	71,1

Problemy organizacji

Ocena obecnej sytuacji organizacji.

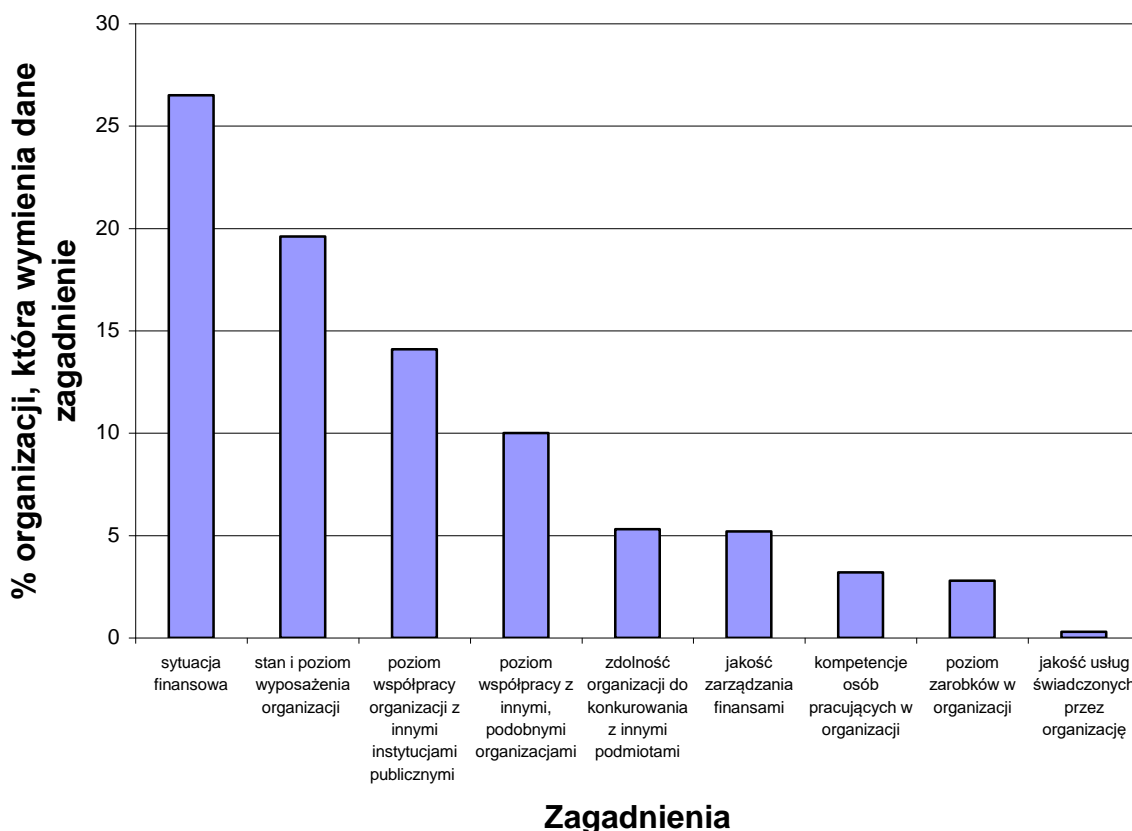
Tabela 12. Ocena obecnej sytuacji organizacji

Elementy podlegające ocenie.	% organizacji, które oceniają poszczególne elementy:		
	Bardzo źle i źle	Dobrze i bardzo dobrze	Średnio
Sytuację finansową Państwa organizacji	38,2	18,9	43,2
Jakość zarządzania finansami w Państwie organizacji	3,8	74,3	17,5
Stan i poziom wyposażenia Państwa organizacji	25,6	31,2	42,5
Kompetencje osób pracujących w Państwie organizacji	2,7	82,8	11,5
Poziom współpracy pomiędzy Państwem organizacją a innymi, podobnymi organizacjami	10,6	57,5	26,1
Poziom współpracy pomiędzy Państwem organizacją a instytucjami publicznymi i samorządowymi	16,7	44,4	36,0
Jakość usług świadczonych przez Państwem organizację	0,8	89,5	9,7
Poziom zarobków w Państwie organizacji	30,0	14,6	42,4
Zdolność Państwa organizacji do konkurencji z innymi podmiotami	2,8	55,0	24,0

Jak widać na podstawie tych wyników największa siła organizacji pozarządowych tkwi w ludziach. I tak przy, złej ocenie własnej sytuacji finansowej, organizacje dobrze oceniają swoją zdolność do konkurencji z innymi podmiotami. Jeśli zaś chodzi o zagadnienia, nad którymi chcą się skupić w najbliższych dwóch latach to oprócz sytuacji finansowej i poprawy

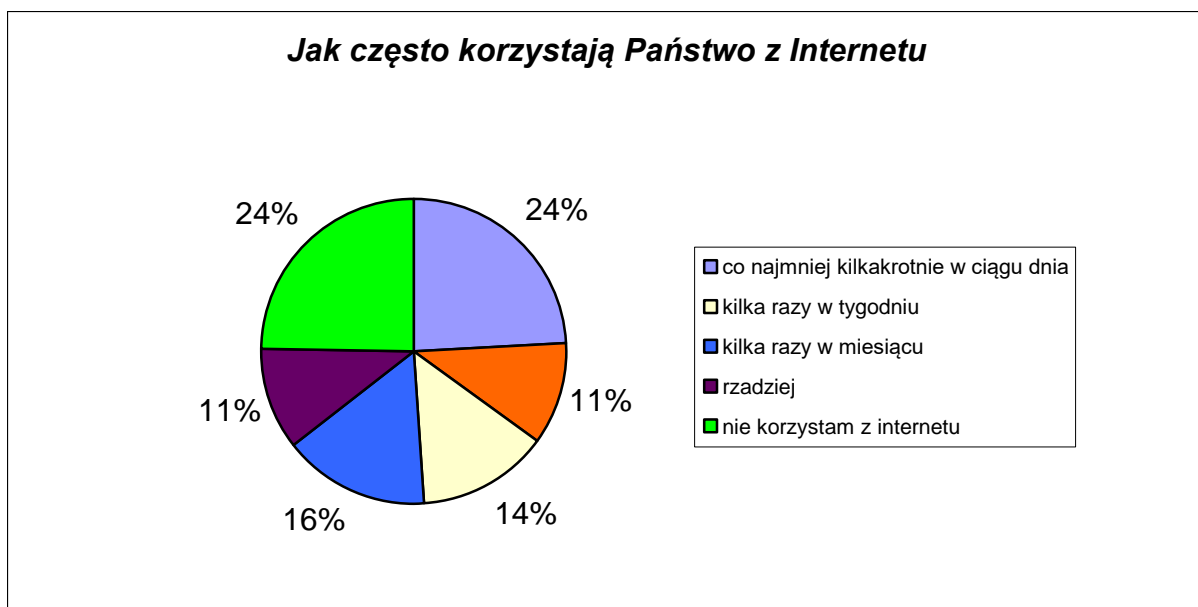
wyposażenia, następną sprawą, która zdaniem organizacji wymaga dopracowania jest poziom współpracy z instytucjami publicznymi i samorządowymi.

Zagadnienia, nad którymi organizacje chciałyby popracować przez najbliższe 2 lata

Nowe Technologie i szkolenia

Wyniki badania stosowania nowych technologii w organizacjach pozarządowych nie są optymistyczne. Tylko 48,7% organizacji ma dostęp do Internetu, z tego 81% korzysta ze stałego łącza. 31% ma własną stronę WWW, a 10% deklaruwała, że taka strona jest w trakcie przygotowania.

Zapotrzebowanie na szkolenia jest wśród organizacji bardzo wysokie. Aż 94,5% wyraziło potrzebę ciągłego doksztalcania w różnych dziedzinach. Najwięcej organizacji w województwie pomorskim, jak można było się spodziewać, potrzebuje poszerzyć wiedzę na temat pozyskiwania funduszy z Unii Europejskiej (66%). Drugim zagadnieniem, który organizacje chciałyby pogłębić, są informacje związane ze specyficzną dziedziną, w której działa dana organizacja (48,3%). 38,3% potrzebuje szkoleń z zakresu prawno - formalnego funkcjonowania organizacji pozarządowych. Następne w kolejności jest zapotrzebowanie na szkolenie z zakresu budowania wizerunku organizacji, promocji i współpracy z mediami oraz języków obcych. Jedna czwarta organizacji chciałyby poszerzyć swoją wiedzę na temat finansów organizacji (księgowość, zarządzanie finansami) i zastosowania nowych technologii.

Samopoczucie organizacji

Tylko 15,5% organizacji przyznało, że w ostatnim roku działało im się gorzej niż w poprzednich latach. 40,2% nie widzi różnicy w funkcjonowaniu, natomiast prawie 1/3 lepiej ocenia swoją sytuację (28,3%).

Wizja przyszłości jest zdecydowanie bardziej optymistyczna. 61,2% w następnym roku spodziewa się lepszych warunków niż obecnie. Zdaniem 1/5 (20,9%) sytuacja organizacji, nie ulegnie zmianie. Tylko niespełna 8% (7,7%), uważa że będą musieli pracować w gorszych warunkach niż obecnie.

Zdecydowana większość organizacji widzi siebie jako organizację młodą, na etapie rozwijania się (30,0%). 19,1% jest na etapie narodzin, etapie gdzie największą rolę ogrywają założyciele, a organizacja nie ma jeszcze wykształconych struktur. 19,7% organizacji wskazuje, że jest na etapie dorosłości, czyli w czasie gdzie organizacja osiąga największą efektywność pod względem systemu zarządzania i podejmowania decyzji. Również 19,7% widzi siebie jako organizację dojrzałą, taką która osiągnęła już wysoka pozycję, jest znana i rozpoznawana, ale istnieje ryzyko konkurencji ze strony młodszych, bardziej prężnych organizacji. 3,3% jest zdania, że to schyłek jej działalności, który doprowadzi do zakończenia działań lub gruntownej zmiany.

Zakończenie

Oceniając z dużym uproszczeniem rozwój sektora pozarządowego, można wydzielić historycznie 4 kolejne fazy:

I. 1989 - 1994 Faza – *spontanicznego entuzjazmu* - ilościowy rozwój sektora pozarządowego.

W tym okresie powstało w woj. gdańskim powstało ponad 1500 organizacji. Okres ten charakteryzował się dużym rozproszeniem działań, brakiem współpracy i jasno sprecyzowanych kierunków rozwoju, nie tylko w kontaktach z sektorem publicznym, ale również wewnątrz trzeciego sektora. Organizacje celebrowały bardzo swą samodzielność, walcząc o prawdziwą niezależność.

II. 1995 - 1998 Faza – *określenia miejsca sektora w nowej rzeczywistości* – próba samookreślenia się sektora pozarządowego oraz ustalenia polityczne, co do roli i miejsca w zdecentralizowanym państwie.

W okresie tym powstały pierwsze rozwiązania prawa lokalnego regulujące wzajemne relacje pomiędzy organizacjami pozarządowymi a władzą lokalną. Rozpoczęła się również (tocząca się do tej pory) praca nad ustawą, całościowo uporządkowującą całość spraw związanych z funkcjonowaniem trzeciego sektora. W okresie tym uchwalona została nowa Konstytucja RP, w którą wpisana została pomocniczość, jako zasada ustrojowa.

III. 1999 - 2003 Faza - *wzmocnienie profesjonalizmu działań organizacji pozarządowych* – standaryzacja oraz budowanie reprezentacji sektora.

W tej fazie niezbędne jest, aby organizacje włączyły się, a często sprowokowały nawet proces wypracowywania standardów swoich działań. I to zarówno tych, które traktować można jako „usługi świadczone na zewnątrz” (działania w konkretnej sferze), jak i te które są „regulacjami wewnątrz sektora”. Standardy usług budowane w określonym miejscu i czasie muszą być zweryfikowane i skonfrontowane z doświadczeniem wszystkich poważnych partnerów działających w danej sferze. Takie podejście jest niezbędne, szczególnie w kontekście rodzącego się systemu kontraktowania usług świadczonych przez organizacje.

Regulacje wewnątrzsektorowe są z kolei niezbędne dla bardziej jednoznacznego i przejrzystego określenia kto jest kim w szeroko rozumianym trzecim sektorze.

Niezwykle ważnym, ale i ogromnie trudnym jest proces budowania reprezentacji sektora pozarządowego. Proces ten bardzo słaby jeszcze idzie w kilku kierunkach: branżowym (np. socjalny), terytorialnym (np. reprezentacja regionu), a także wspólnoty wartości (np. o charakterze chrześcijańskim). Najważniejsze w tym procesie jest prawidłowe określenie wspólnoty interesu i wiarygodność. Proces ten musi mieć autentycznie charakter oddolny, w inny wypadku zagrożony jest manipulacją lub choćby zarzutem manipulacji. Wymaga on wysokiej kultury i czasu.

IV. Od 2004 Faza – pełne uczestnictwo – partnerstwo

Jest to faza związana z członkostwem Polski w Unii Europejskiej oraz z pełnym wejściem w życie Ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Przejmowanie standardów, dostęp do funduszy europejskich oraz dalsza decentralizacja państwa, powinny sprzyjać deetatyzacji i pełnemu rozwojowi aktywności obywatelskiej, wpisanej w system funkcjonowania regionu.

Wykres: Fazy rozwoju III sektora

Dobrze przygotowany, doinwestowany silny autentycznym zaangażowaniem w inicjatywy na rzecz środowiska lokalnego sektor pozarządowy, nie da się nigdy skutecznie zastąpić, nawet przez sprawnie działające instytucje sektora publicznego czy biznesu. Duża elastyczność działania organizacji, zdolność podążania za szybko zmieniającą się rzeczywistością i łatwe adaptowanie się do stawianych wymagań, jak również niekonwencjonalność działań i spontaniczność ich realizacji – to cechy małych zespołów zadaniowych, które mogą zadziwić profesjonalizmem niejedną instytucję publiczną czy firmę prywatną.

Sektor pozarządowy w woj. pomorskim stanowi znaczący potencjał. W okresie kilku ostatnich lat udało się stworzyć dobry klimat wokół sektora obywatelskiego. Wydaje się, że mimo chwilowego braku jasnej wizji współpracy sejmiku z organizacjami pozarządowymi, kierunek nastawiony na włączanie ich w realizację konkretnych przedsięwzięć zaowocuje usamodzielnieniem działań społeczności lokalnych i ich znacznej profesjonalizacji. Ważnym elementem dojrzewania sektora są szkolenia oraz praca nad ustanowieniem standardów działania niezależnych struktur oraz standardów świadczonych przez nie usług. Obszar współpracy pomiędzy samorządami a organizacjami powinien stale się powiększać. Zgodnie z konstytucyjną zasadą pomocniczości wszystko, co mogą zrealizować obywatele powinno zostać im pozostawione, a obowiązkiem władzy publicznej jest wszechstronne wspieranie ich wysiłków.

Sektor pozarządowy w coraz większym stopniu przejmować będzie – w oparciu kontrakty – zadania samorządów, tam gdzie jest to tylko możliwe (np. Gdańsk). Trzeba jednak wykorzystać potencjał i doświadczenie niezależnych organizacji również w rozpoznawaniu potrzeb i ustanawianiu lokalnych priorytetów, zapewniając wpływ na podejmowanie strategicznych decyzji. Jeśli w zasadniczych kierunkach aktualizowanej obecnie strategii rozwoju województwa pomorskiego znajdują się zalecenia do budowania społeczności regionalnej nastawionej na „bardziej być”, to rola organizacji pozarządowych, jako szkoły takich postaw będzie nieoceniona.